

BBB's historische monsterzege in de politiek

SOCIALE
EVOLUTIE

De grote winnaar bij de Provinciale Statenverkiezingen in 2023 is de BoerenBurgerBeweging. Buitenlandse media spreken zelfs over een monsterzege. Hoe kunnen we deze overwinning duiden? Bestuursgids Han Bekkers laat er zijn licht op schijnen.

Nu in 2023 de BoerenBurgerBeweging in alle Nederlandse provincies onverwacht de grootste partij is geworden in een nek-aan-nek race met de combinatie Groen Links en PvdA, rest ons de vraag hoe we deze ontwikkeling kunnen verklaren. Is de BBB weer de zoveelste rechtspopulistische partij, zoals de lijst van Boer Koekoek, de LPF, de PVV en Forum voor Democratie dat waren? Of biedt de BBB het lang gehoopte antwoord op het gat in de kiezersmarkt, waar de gevestigde partijen maar ook de rechtsnationalistische partijen uiteindelijk geen antwoord op hadden.

In mijn artikel na de verkiezingen in 2021 onder de titel '[Wat de evolutie ons leert over nieuw leiderschap en rechtspopulisme](#)' heb ik reeds aangegeven wat er ontbreekt in de Nederlandse politiek. Burgers voelen zich niet meer gehoord, niet meer vertegenwoordigd en verliezen langzaam het vertrouwen in de politiek. En misschien zelfs in de gehele democratische wereld met de democratie zelf als grootste verliezer. Om dit te kunnen verduidelijken maak ik een uitstapje.

Is de SDAP een voorbeeld van een populistische beweging?

Op 26 augustus 1894 werd de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP) opgericht door de leden van de Sociaal-Democratische Bond (SDB) onder leiding van Ferdinand Domela Nieuwenhuis. De SDAP richtte zich na verovering van de eerste twee zetels in de Tweede Kamer in 1897 op het parlementaire werk. Uitgangspunt was een democratisch streven naar een socialistische maatschappij, waarin de belangrijkste industrieën en de winning van delfstoffen aan de staat toebehoorden. De SDAP streed voor algemeen kiesrecht en sociale wetten, zoals het staatspensioen. De invoering van het algemeen kiesrecht in 1917 bezorgde de SDAP grote zetelwinst.

De partij wist de arbeiders aan te spreken en werd zo steeds meer een spreekbuis van een tot dan toe ondergeschoven groep. Al snel na de oprichting in 1894 kreeg de SDAP overigens de bijnaam 'Schoolmeesters-, Dominees- en Advocaten-Partij', waarmee de spanning werd aangesneden tussen een intellectueel partijkader en een volkse achterban. Hierbij werd de kiem gelegd voor de latere verwijdering van haar volkse achterban. Toch zou je de SDAP ook als een populistische partij kunnen zien, die door de bestuurlijke elite werd gevreesd. Tot voor kort gruwden onder andere VVD'ers nog van de PvdA (de opvolger van de SDAP), die zij zagen als het rode gevaar. Sinds de val van de Muur in 1989 hebben de sociaaldemocratische partijen overal in West-Europa het moeilijk hun plek te vinden in het politieke landschap.

Talrijke onderzoeken geven aan, dat mensen gemiddeld gelukkiger leven in landen die geregeerd worden door sociaaldemocratische partijen.

Hedentendage zijn de klachten van ondergeschoven groepen net zo talrijk. Op dezelfde manier als toen gruwen veel van de leden van de gevestigde partijen van de nieuwe rechtspopulistische partijen, zonder een antwoord te vinden op de onderliggende klachten van een groot deel van de Nederlandse bevolking. Werkeloosheid, huisvestingsproblemen en toenemende migratie brengen met zich mee, dat het vertrouwen in de traditionele politieke bestuurders verdwijnt. Al deze problemen zijn veroorzaakt door een neoliberaal beleid dat bestaande problemen ontkent, niet vooruitkijkt en in de afhandeling van grote knelpunten, zoals de toeslagenaffaire en de Groningse gaswinning, ernstig tekortschiet. Een afhandeling die wel tekort moet schieten, omdat oplossingen te lang vooruitgeschoven zijn tot deze niet meer zo gemakkelijk op te lossen zijn. En dan is er nu de stikstofcrisis en CO2-crisis bijgekomen, omdat ook deze vraagstukken te lang op zijn beloop zijn gelaten.

Wat moet de kiezer anders doen dan protesteren en op de barricaden gaan staan?

Dus demonstreren ze en stemmen ze op welke andere partij dan ook, zolang gevestigde partijen geen antwoord hebben op de onvrede en zich niet verbinden met hun kiezers. De weg terugvinden naar de burger is de enige weg voor een politicus om zinvol te besturen. Politici kunnen realistische hoop geven in plaats van populistisch bedrog, harmonie brengen in plaats van verdeeldheid oproepen, zorgzaamheid bevorderen in plaats van haat zaaien en de moraliteit terugbrengen in plaats van misplaatst eigenbelang. Want de taak van een overheid om de moraliteit te bewaken is de afgelopen decennia ernstig verwaarloosd. Zodoende werd de democratie uitgehold. Zeker, ook door de opkomst van sociale media regeert de hype en het meningencircus in plaats van het debat en dat maakt het werk van een politicus schier onmogelijk. Toch blijft het oude handwerk nodig, zoals de taal van de burger spreken, mensen opzoeken thuis en op het werk, perspectief bieden en dit vervolgens waarmaken.

Wat heeft de BBB ons te bieden?

De BoerenBurgerBeweging kan niet zonder meer als een rechtspopulistische partij worden beschouwd. Het grote verschil tussen de BBB en de rechtspopulistische partijen als PVV en Forum voor Democratie is, dat zij slechts beperkt inspelen op latente gevoelens van angst, vervreemding en isolement maar zich meer richten op verantwoordelijkheid en eigen kracht. De overeenkomst is dat zij zich vaak ongenueanceerd – zonder verantwoordelijkheid te dragen – afzetten tegen de bestaande politieke partijen en instituties. Ze zijn net zo min een exclusieve boerenpartij als de Partij voor de Dieren een exclusieve dierenpartij is. Aan de andere kant lijken ze sociaaleconomisch in het midden of links te staan, ze hebben een genuanceerde visie op het migratievraagstuk en cultureel opteren ze vooral voor een volkscultuur. Ze kunnen wel conservatief worden beschouwd in de zin dat zij slechts spaarzaam inzetten op nieuwe ontwikkelingen of ingrepen in bestaand beleid.

Hun behoudende visie op het stikstof- en ammoniakvraagstuk is het meest in het oog springend. Omdat zij van mening zijn dat de landelijke Wet Stikstofreductie en Natuurherstel terug naar de tekentafel moet, lopen zij in het politieke circuit onverbidlijk aan tegen Europese regelgeving, nog los van het feit dat een nieuw wetgevingstraject veel tijd kost. Voor de korte termijn zullen zij geconfronteerd worden met rechterlijke uitspraken (die het huidige kabinetsbeleid ondersteunen) en mogelijke belangenverstrengeling. Immers, het dilemma hoe persoonlijke belangen ondergeschikt te maken aan het algemene belang zal de gekozen statenleden zeker raken. Net als elke nieuwe partij speelt de eenheid van optreden en dus de interne discipline een belangrijke rol. De politieke fractie moet ook de eenheid intern weten te bewaren, want zonder voldoende interne partijstructuur en vorming van een politiek kader kan een partij niet effectief zijn. Het gevaar bestaat dat de in de verkiezingstijd gedane beloftes niet waar gemaakt kunnen worden. Dat is een zware last met zo'n grote verkiezingswinst.

BBB kan de politiek inspireren om de weg terug naar de kiezer te vinden.

Politieke effectiviteit staat of valt met de verbinding met de vergeten kiezers. BBB kan kansrijk zijn als het ze lukt om de verbinding met de kiezers te bestendigen, ook als ze onverhoopt hun hoge verwachtingen niet kunnen waarmaken. Ze zullen, net zoals de SDAP in 1917 met het algemene kiesrecht, een succes moeten behalen in het stikstofdossier, waarbij een nieuwe balans tussen stikstofuitstoot, natuurwaarden en de veeteelt moet worden gevonden. Zeker zullen zij de bestaande politieke partijen dwingen om – opnieuw? – bij zichzelf te rade te gaan hoe zij de verbinding met de kiezers kunnen herstellen. Zeker nu er een vernieuwingsslag met de noodzakelijke professionaliteit binnen de politiek noodzakelijk is.

De uitdagingen van alle politieke partijen is om blijvend aan te haken bij kritische burgers en boeren, moreel aanspreekbaar te zijn met hun visie en waarden en tegelijkertijd geloofwaardig te blijven. De politiek staat daarom het komend jaar voor een moeilijke en belangrijke opgave: laten zien dat ze bereid zijn het gesprek aan te gaan, goed te luisteren en ook verantwoording af te leggen over genomen beslissingen.

Han Bekkers/maart 2023

Eerder verschenen in de [Evolutiegids](#)